

В статье рассматриваются вопросы национальной структуры преподавательского и студенческого коллективов львовских высших учебных заведений в 1967–1914 гг., воздействие на нее политики правительств Австро-Венгрии и местной галицкой администрации. Автор подчеркивает доминирование представителей польской общины региона в решении вопросов развития образования и формирования национального сознания населения Галиции.

Ключевые слова: университет, Галиция, Львов, польско-украинские отношения, сецессия.

The article deals with the structure of the national faculty and student groups Lviv higher education institutions in 1967–1914 pp., the impact of government policies on her Austria-Hungary and Galician local administration. The author emphasizes the dominance of the Polish community in the region in matters of education and the formation of national consciousness of the population of Galicia.

Keywords: university, Galicia, Lviv, Polish-Ukrainian relations secession.

УДК 323.1: 355.425 (477.83/.86)(091) “19”

ББК 63.3

Петро Росіцький

ОУН(Б) ТА ПОЧАТКИ ФОРМУВАННЯ УНС

У статті характеризується робота військового сектору Організації українських націоналістів під проводом Степана Бандери в Галичині протягом другої половини 1941 – першої половини 1943 рр. Акцентується увага на співпраці цивільної та військової гілок бандерівської Організації під час створення загонів Української народної самооборони, окреслено настрої серед активу ОУН(Б) щодо антинімецької збройної боротьби.

Ключові слова: ОУН(Б), військовий штаб, конспірація, загони УНС.

Діяльність ОУН(Б) пов'язана із військовою сферою в дистрикті Галичина залишається маловивченою цариною в історії українського визвольного руху. Організація у підпіллі створила воєнізоване формування Українську народну самооборону, дослідження якої є необхідною передумовою до вивчення УПА-Захід, одного із основних чинників українському руху Опору під час Другої світової війни.

Окремих досліджень, публікацій з цієї тематики немає, важливу інформацію можна почерпнути у праці І.Патриляка “Перемога або смерть”: український визвольний рух у 1939–1960-х р. та М.Посівнича “Воєнно-політична діяльність ОУН у 1929–1939 роках”. Водночас, значний обсяг матеріалу із вказаної теми залишається предметом джерелознавчих та аналітичних опрацювань.

Мета статті – охарактеризувати поетапну підготовчу військову роботу ОУН(Б) кінцевим результатом якої стала поява Української народної самооборони в 1943 році. Для реалізації цієї мети видається доцільним дослідити: діяльність військового сектору ОУН(Б) після проголошення Акту незалежності української держави; реалізацію постанов І, ІІ, ІІІ Конференцій ОУН(Б); заходи Проводу ОУН(Б) щодо формування загонів самооборони.

Організація Українських Націоналістів під проводом Бандери (ОУН(Б)), легалізувавшись в українському націоналістичному русі у квітні 1941 року після Другого Надзвичайного конгресу у Кракові, де Степана Бандеру було обрано провідником Організації, розпочала інтенсивну роботу, кінцевий результат якої – відновлення Української держави. Займаючи послідовну активну позицію, формуючи міцну організаційну структуру, дисципліновані кадри, чітко налагоджуючи ідеологічно-виховну роботу, ОУН(Б) стає домінантним фактором націоналістичного руху Західної України, що вела активну воєнно-політичну діяльність.

Щодо військової специфіки, то в бандерівців існувала “крайова концепція” розбудови української армії. Її суть полягала в тому, що національне військо повинно було формуватися на західноукраїнських землях, опираючись на власні сили. Ідеологічні засади цієї концепції відстоювали такі провідні члени організації ОУН(Б) як: С.Бандера,

Р.Шухевич, О.Гасин, Д.Грицай, В.Сидор, Я.Бусел [14, с.271]. Із початком радянсько-німецької війни і проголошенням відновлення Української держави, розпочалася інтенсивна підготовка реалізації “крайової концепції”. При військовій референтурі ОУН(Б) у Львові створено військовий штаб на чолі з Дмитром Грицаєм, основне завдання якого – реєстрація осіб із старшинськими та підстаршинськими званнями; організація військових шкіл, насамперед, із членів ОУН(Б); реєстрація добровольців бажаючих служити у війську; збір військового матеріалу та зброї.

Для реалізації цих завдань по областях і повітах Галичини утворено військові референтури. Починаючи з липня 1941 року розпочинається робота з організації військових вишколів. Так, в Коломиї заходами військового референта окружного проводу ОУН(Б) Харкевича зорганізована старшинська (юнацька) школа під командуванням сотника Мекитюка, у якій пройшло вишкіл понад 60 юнаків, більшість з них були з середньою освітою. Але німці заборонили будь-які форми державотворення, арештувавши Бандеру і його найближче оточення. Через це для конспірації вже під егідою окупаційної установи “Баудінсту” зорганізовано підстаршинський вишкіл у Поморянах; військовий перевишкіл молоді в основному із Жовківщини у Великих Мостах, а також у Великих Мостах, в серпні організовано краєву старшинську школу, до якої кожному області Галичини зобов’язали надіслати кількох представників. У результаті кількість учасників вишколу становила 50 осіб. Цей вишкіл не вдалося завершити, через арешти у Львові 15 вересня 1941 року школу розпустили. Крім військових вишколів, низку напіввійськових біля Станіслава та Галича провів хорунжий Продан [1]. Вишкільна підготовка проходили під керівництвом таких фахівців як: Олександр Кузьмінський – автор підручника “Польова служба”; Йосип Карачевський; Василь Сидор; Василь Івахів та низка інших спеціалістів, які мали для цього необхідні знання й досвід. Проте арешти провідного активу ОУН(Б) окупаційними властями у зв’язку з проголошенням відновлення Української державності, переслідування зумовили перехід Організації у підпілля і згортання діяльності пов’язаної із військовою сферою. Зважаючи на ситуацію, що склалася, а також відхід великої частини членства з похідними групами на ОСУЗ, бандерівці, уже під проводом М.Лебеда, який очолив Організацію після арешту Бандери і Стецька, у вересні 1941 року на Першій конференції ОУН(Б) не прийняли постанови про перехід до загальнонаціонального збройного спротиву. Визначили такі завдання:

а) пропагандивно-роз’яснювальна підготовка до активної боротьби з німецьким окупантом, розкриття німецьких планів поневолення і колонізації України. Одночасно така ж акція повинна була проводитись проти нових намагань радянзації українських теренів, що її проводили советські агенти й партизанські диверсійні групи;

б) збір та магазинування зброї;

в) вишкіл нових провідних кадрів для визвольної боротьби [8, с.30].

Активізація роботи пов’язаної із військовою ділянкою в ОУН(Б) розпочалася лише весною 1942 після березневої Другої конференції, і передбачала:

а) створення в терені військових штабів і залучення до роботи у них, крім членів ОУН(Б), симпатиків Організації, військовиків-українців;

б) здійснення перепису усіх військовозобов’язаних, в першу чергу військових фахівців українського походження – старшин і підстаршин, взяття на облік військових матеріалів і зброї;

в) проведення військової перепідготовки всередині штабів, по можливості військовиків для ознайомлення з новими методами ведення війни, новітньою технікою;

г) зорганізування мобілізаційних структур на випадок негайного переходу до формування військових частин [12, с.97].

Для реалізації вищеописаного наказом Краєвого проводу у квітні 1942 року призначено виконавця – сотника Наборовського (Луку Павлишина). Першочергове завдан-

ня якого – зоорганізувати військову сітку в областях і повітах, та корегувати її діяльність. Павлишин влітку 1942 року створив тимчасовий Краєвий військовий штаб у Львові, координував роботу якого військовий референт при Проводі Дмитро Грицай (“Перебийніс”). Після цього розпочалася робота з організації обласних штабів. З цією метою в кожній області дистрикту Павлишин утворив військову референтуру обласного Проводу, що виступила своєрідним обласним штабом, яку очолювали:

у Станіславській області – спочатку Банах Володимир, після нього Гудзуватий Іван, фактично, керівництво роботою від 5 жовтня 1942 року здійснював його заступник Іван Белейлович (“Дзвінчук”);

у Львівській області – Онишкевич Мирослав (“Орест”, “Богдан”);

у Дрогобицькій області – Чижевський Василь, з липня 1942 року Богдан Вільшанський (“Орел”);

у Тернопільській області – “Анс” та “Бран”.

Після організації обласних штабів створюються окружні, по три у кожній області:

у Станіславській – Калуський, Станіславський, Коломийський;

у Львівській – Радехівський, Львівський, Золочівський;

у Тернопільській – Бережанський, Тернопільський, Чортківський, і близько 30 станичних штабів [5, арк.27–28].

З організацією штабів розпочався самовишкіл, повставали військові бібліотеки, а також відбувався збір військового майна та зброї. Своєрідним доказом цього свідчить такий факт, член ОУН(Б) “Чорний” (Петро Шайнога) з села Дмитрова повіту Кам’янка Струмилова, який належав до компетенції Радехівського окружного штабу, в листопаді 1942 року приїжджав кіннями забирати зброю, яка була на обліку в їхній станиці у Дмитрові. Це 7–35 “Бельгійка”, кулемет Токарева і декілька крісів. Все це разом з іншими родами зброї він з членами ОУН(Б) “Чорнотою” і “Ялицею” відвезли до села Хмільно на осередок, передавши “Гонті” [10, с.25].

Незважаючи на те, що робота по виконанню рішень Другої конференції ОУН(Б) проводилась, 1942 рік був несприятливий для військової праці. Окупаційна влада, затьмарена успіхами на фронтах, придушувала найменші прояви антинімецької діяльності. Багато провідних членів Організації не вірили в можливість боротьби проти німців, обравши тактику конспірування, очікували подальшого розвитку подій. Енна кількість із активу ОУН(Б) припинила військову роботу через арешти, розстріли восени 1942 року. Серед арештованих – Дмитро Грицай, Олекса Гасин, Йосип Карачевський, Олександр Кузьмінський, особи, які здійснювали безпосереднє керівництво організацією та проведенням військової підготовки кадрів.

Ситуація змінилася наприкінці 1942 – на початку 1943 року, коли розформовано український 201-й батальйон охоронної поліції СД на німецькій службі. Згідно з наказом керівника Головного Проводу ОУН(Б) Миколи Лебеда усі легіонери з цього формування повинні були залучатися до праці в Організації у військовому спектрі. З цією метою легіонеру Олександру Луцькому доручено скласти списки особового складу учасників колишнього легіону, виявити їхнє місце перебування, налагодити зв’язок із ними [7, с.334]. За рахунок влиття в структури Організації легіонерського старшинського складу на чолі із Шухевичем, якого призначено військовим референтом Головного Проводу ОУН(Б), протягом січня – лютого 1943 року військова праця поживається. З особливою активністю вона здійснюється на Станіславщині, де пов’язується з діяльністю заступника військового референта Івана Белейловича (“Дзвінчука”), який одразу розпочинає реорганізацію у військових штабах. Ще з 1942 року тут існували три окружні штаби: Коломийський – начальник штабу Василь Андрусак (“Різун”), Калуський – Степан Фрасуляк (“Хмель”), Станіславський очолював сам “Дзвінчук”. Тепер внаслідок поповнення легіонерами та реорганізації запроваджено такі зміни. У Коломийському військовому окрузі посаду начальника штабу зайняв легіонер Барнікевич

(“Книш”), а Андрусяка перевели на пост керівника військової розвідки при військовій референтурі Станіславського обласного Проводу ОУН(Б). Керівництво Станіславським військовим округом “Дзвінчук” передав теж колишньому легіонеру Бурдіну Степану (“Шраму”), якому підпорядковувалися створені ще його попередником чотири військові округи: “Надвірнянський” на чолі із Констянтином Петером (“Сокіл”), “Тлумачький” – “Комар”, “Станіславський” – Маланюк Сельвестр, “Галицький” – Мельник Петро (“Хмара”) [3, арк.121–123]. Для координації діяльності цих структур “Дзвінчук” створив “Обласний військовий штаб”, що складався із трьох відділів – розвідки “Рак”, зв’язку “Доктор”, військового забезпечення “Орлик. Корегував роботу “Дзвінчука” безпосередньо начальник Краєвого військового штабу Лука Павлишин, з яким Белейлович зустрічався 1 та 15 числа календарного місяця у місті Львові [4, арк.176–177]. Очевидно, що Станіславщина розглядалася вищим військовим керівництвом ОУН(Б) як майбутня база повстанського руху, тому, саме цій території приділялася особлива увага.

Активізація військової ділянки ОУН(Б) була пов’язана ще й зі становищем на фронтах, та ситуацією на Волині, де вже діяли загони Української повстанської армії під керівництвом Кліма Савура. Тут слід виділити такий фактор: Микола Лебідь як керівник Головного Проводу негативно ставився до організації Савуром волинських загонів УПА, оскільки, на його думку їхня діяльність була провокаційною, і у відповідь на дії УПА німці проводили відплатні акції щодо місцевого населення. Лебідь виступав прихильником глибокої нелегальної конспіративної роботи Організації для збереження кадрів і був проти озброєння ОУН(Б) і українського населення для боротьби з німецькими окупантами, а потім і радянською владою. Він вважав, що для цього немає сприятливих обставин [7, с.328]. Позицію Лебеда підтримувало багато членів Організації. Але Василь Івахів, що повернувся з Волині, дискутуючи з галицькими бандерівцями, переконливо аргументував, що коли б волиняки не сформували загонів УПА, то їхній терен опанували би більшовицькі партизани і, як наслідок, місцеве населення винищили б німці [1]. В умовах внутрішніх протиріч, бандерівці 17–21 лютого 1943 року скликали III Конференцію ОУН(Б), де прийняли рішення про перехід до широкої повстанської боротьби проти німецької окупаційної влади, зокрема і на території дистрикту Галичина. Це обумовлювалось, насамперед, посиленням терором окупаційного режиму і вивезенням населення на примусові роботи до Німеччини.

Організація зважала і на те, що на теренах дистрикту збільшувалась кількість людей, які переховувалися від влади. Більшість із них стали на шлях збройної протидії, стихійно створювали партизанські загони, які почали діяти в Галичині вже навесні 1943 року. Так, у Сколівському повіті у квітні з’явилась група партизанів кількість яких була більшою, аніж двадцять осіб, керівництво здійснювали місцеві мешканці – Іван Суслинець та Михайло Калинець. Ця група перебувала під впливом ОУН(Б) [9, с.62]. Добре усвідомлюючи наслідки подій, що назрівали, бандерівці, намагалися взяти під контроль процес стихійного формування партизанських загонів, і вже на початку травня Провід ОУН(Б), виконуючи рішення III Конференції, дав доручення низовим структурам створювати загони Української народної самооборони (УНС) під керівництвом військового референта Проводу Романа Шухевича (Тура) [5, арк.43].

Водночас у цивільній гілці Організації, починаючи від окружних Проводів і закінчуючи підрайонними, відбувалися наради, на яких обговорювали питання, пов’язані з формуванням УНС. Через брак старшин і підстаршин, низовим ланкам формулювали завдання допомагати військовому сектору організувати збройні відділи та прийняли рішення про те, щоб члени Проводу заповнювали головні пости в майбутній структурі самооборони. Наголошувалось на тому, що у перші відділи мали рекрутуватися молоді хлопці, які приїхали у відпустку з Німеччини, але не хотіли повертатися назад. Цей контингент осіб зобов’язували залучити до загонів УНС і навчити військової справи. Здібних наказано відправляти на підстаршинські курси, що організував Провід ОУН(Б).

Провідники округ дали вказівку утворювати в повітах спеціальні відділи оборони, а у кожній станиці під керівництвом члена Організації, що володів належною військовою підготовкою з молодих добровольців формувати відділи УНС, які за своїм кількісним складом не перевищували б 10–12 осіб. Важливу увагу на нарадах приділялося організації постачання теплого одягу, взуття, і забезпечення УНС продуктами харчування. Щодо останніх, то підкреслювалось: “Робити заготівлю таких продуктів, які можуть довгий час зберігатися”. До них належали: сушений хліб та фрукти, печена картопля, сіль, цукор, квашені огірки, капуста, морква, буряки, вода. Все це мало магазинуватися у спеціально викопаних під землею криївках. Під час нарад розглядалось питання заготівлі медикаментів, насамперед, перевареного білого полотна та високопроцентної самогонки – замінювала йод при обробці ран. Завдання низових ланок – пошук лікарів, медсестер, санітарів, та залучення їх до роботи в УНС [13, с.154–164].

Варто виділити інтенсивну роботу по організації повстанських відділів, якою безпосередньо займалися військові референти теренових проводів ОУН(Б). До компетенції яких належало: “провести мобілізаційні обліки мужчин здібних до зброї; збирати та магазинувати зброю і спорядження; закладати харчові бази в околицях, намічених на постійі повстанських відділів” [15, с.48].

Як наслідок, перша в Галичині вишкільна сотня “Трембіта” була організована у травні 1943 року в Стратинських лісах Бережанської округи, командування якою здійснював “Чмелик” [2, с.12]. Крім цього, на Сколівщині (Дрогобицька область) зусиллями Романа Биленя і Богдана Вільшанського (тодішнього референта Обласного проводу) теж сформовано сотню вояків під командуванням Богдана Вільшанського [9, с.63].

Слід зазначити, що від 13 травня тодішній військовий референт Проводу ОУН(Б) Роман Шухевич стає керівником Головного Проводу, одночасно обіймаючи пост головнокомандувача УПА [7, с.391]. Досвідчений військовик був радикально налаштований. Це позначилось і у військовій сфері Організації. Шухевич одразу відправив на Волинь колишнього знайомого по легіону Луцького для інспекції загонів Повстанської армії, а сам провів перевірку діяльності Крайової військової референтури в дистрикті Галичина. У результаті виявлених недоліків, а саме: не було проведено жодної роботи у військовій ділянці на території Закарпатської Русі і в північній Буковині, керівника Крайової військової референтури Луку Павлишина знято з посади і призначено командиром УНС Дрогобищини [5, арк.28].

Водночас із цим Провід ОУН (Б) доручив Крайовому проводу ЗУЗ зорганізувати підпільні військові табори – бази в дистрикті Галичина для масового вишколу членів і симпатиків ОУН(Б), та зайняти Янівський полігон. Завдання Крайовий Провід виконав. Вже у червні 1943 року постали чотири табори, перший розташовувався в Самбірщині біля села Недільна; другий – у Чорному Лісі; третій – у Долинщині між селами Луг і Суходіл (сотню “Трембіта” передислоковано і реорганізовано у підстаршинську школу “Беркути”, яку продовжував очолювати “Чмелик”); четвертий – школа імені Симона Петлюри (командир “Степовий”) – під горою Піп-Іван у Чорногорі, а згодом на горі Тарниця біля Космача. Продовжила свою діяльність створена ще в 1942 році військова школа кадрів ОУН(Б) “Тигри” (Долинський район) [16, с.118]. Крайовий провід ЗУЗ на чолі з Михайлом Степаняком (“Лексом”) на той час виступав своєрідним виконавчим органом Головного проводу ОУН(Б). Він складався з референтур, кожна з яких мала чітко окреслену ділянку роботи:

- організаційна (до 19 липня 1944 року її очолював Юліан Гуляк (“Токар”)) – займалася творенням та розбудовою підпільної мережі, приймала нових членів;
- військова (Василь Сидор – “Шелест”) – проводила військові вишколи серед членів організації і симпатиків, формувала оперативні самооборонні кущові відділи;
- фінансова, або господарська (“Улас” – Зиновій Марюк) – піклувалася про заготівлю продуктів харчування, теплого одягу для вояків, будувала криївки, влаш-

товувала склади зі зброєю, розповсюджувала повстанські облигації, так звані “бофони”, або “біфони” (гроші на бойовий фонд);

- пропагандивна (Петро Дужий – “Дорош”) – доносила до народу ідеї національно-визвольної боротьби;
- молодіжна (Ярослав Скаськів – “Моряк”) – опікувалася молоддю та організаційною сіткою “Юнацтва”;
- служби безпеки (СБ) (Григорій Пришляк) – оберігала ОУН(Б) та збройне підпілля від проникнення ворожої агентури, деморалізаційних впливів, сексотства та інших негативних явищ, що плямували ідею революційної боротьби.

Ще одну референтуру Українського Червоного Хреста (УЧХ) утворено у листопаді 1943 року. Її очолила Катерина Зарицька (“Монета”) [11, с.59]. Аналогічну структуру мали відповідно обласні, окружні, повітові, районні, підрайонні Проводи, і закінчувалась управлінська схема станицею [5, арк.17].

Паралельно з утворенням військових таборів, організовувались збройні боївки (загони УНС в станицях), а далі й окремі відділи, які, агітуючи у свої ряди осіб, що не були членами ОУН(Б), починають набувати загальнонаціонального характеру. З 12 червня розпочалося формування сотні “Сіроманці” в лісі біля села Молодинче Ходорівського району колишньої Тернопільської обл. Вона комплектувалася добровольцями з Ходорівщини, Бібреччини, Яворівщини, Рогатинщини [6, арк.1]. Над творенням нових відділів працював Лука Павлишин у Дрогобиччині. Наприкінці червня він проінспектував дві сотні під командуванням Омеляна Польового та Богдана Вільшанського, кількісний склад яких налічував по 70 чоловік кожна [5, арк.45]. Такий розвиток подій викликав занепокоєння серед місцевого керівництва ОУН(Б). У червні 1943 року в крайовому Проводі Організації почалися дискусії щодо розгортання партизанської боротьби з німцями в Галичині. Крайовий Провідник “Дмитро” і більшість членів Проводу виступали проти її організації, заявивши, що це самогубство, і призведе до “Волинізації” в Галичині. Їхню позицію підтримало багато осіб із активу ОУН(Б) [5, арк.51]. Тому сформовані збройні відділи УНС не вели жодних антинімецьких збройних акцій.

Отже, в результаті постанов І, II та III Конференцій ОУН(Б), клопіткої праці в умовах німецької окупації військового спектру Організації, в травні 1943 року на території дистрикту Галичина виникли перші збройні відділи Української народної самооборони. Робота щодо їх формування йшла за чітко розробленим планом, у тісній взаємодії цивільної та військової ланок. Проте через специфіку поглядів керівників ОУН(Б) і відсутність єдиної позиції щодо боротьби з німцями збройної протидії окупаційній владі підрозділи УНС не чинили.

1. Архів Закордонних частин ОУН (м. Мюнхен), ф. 6 // Архів Центру досліджень визвольного руху (м. Львів).
2. Вишитий В. Хронологія Української Повстанської Армії / В. Вишитий. – Ч. I. – 1949. – С. 12.
3. Галузевий державний архів служби безпеки України, ф. 5, спр. 67448, т. 1, арк. 121–123.
4. Там само, т. 2, арк. 176–177.
5. Там само, ф. 6, спр. 76470, т. 1, 354 арк.
6. Там само, ф. 13, спр. 372, т. 48, 19 арк.
7. Літопис. УПА. Нова серія. Т. 9. – К. ; Торонто, 2007. – 897 с.
8. Мірчук П. Українська Повстанська Армія 1942–1952 рр. / П. Мірчук. – Львів, 1991. – 319 с.
9. Мороз В. УНС на терені Дрогобицької області (1943 р.) / В. Мороз // Визвольний Шлях. – 2000. – Кн. 6. – 123 с.
10. Мудрик-Мечник С. Радехівщина у боротьбі за самостійну українську державу / С. Мудрик-Мечник. – Львів : Універсум, 1994. – 78 с.
11. Онишко Л. Катерина Зарицька. Молитва до сина / Л. Онишко. – Львів : Світ, 2002. – 176 с.
12. Патриляк І. Перемога або смерть: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. / І. Патриляк ; Центр досліджень визвольного руху. – Львів : Часопис, 2012. – 512 с.
13. Пелех Т. Мої молоді літа у вирі боротьби / Т. Пелех. – Мюнхен ; Торонто, 1988. – 282 с.
14. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН у 1929–1939 роках / М. Посівнич. – Львів : Афіша, 2010. – 333 с.

15. Ремесло повстанця : збірник праць підполковника УПА Степана Фрасуляка-“Хмеля”/ ред. і упоряд. Р. Забілий. – Львів, 2007. – 424 с.
16. Русначенко А. Народ збурений (Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках) / А. Русниченко. – К. : Пульсари, 2002. – 519 с.

В статті дана характеристика роботи військового сектора Організації українських націоналістів под керівництвом Степана Бандери в Галичині в теченні другої половини 1941–першої половини 1943 рр. Акцентується увага на співпраці цивільної та військової гілок бандерівської Організації при створенні отрядів Української народної самооборони, обрисовані настрої серед активу ОУН(Б) по антинімецькій збройній боротьбі.

Ключевые слова: ОУН(Б), військовий штаб, конспірація, отряди УНС.

The article presents a description of the military sector of the Ukrainian nationalists led by Stepan Bandera in Galicia during the second half of 1941 – the first half of 1943. Stressed upon the cooperation of civil and military branches of Bandera when creating units of the Ukrainian People's Self-Defense, outlined sentiment among asset OUN(B) on the anti-German armed struggle.

Keywords: OUN(B), military Staff, conspiracy, UNS units.

УДК 94 (477.83/.86): 930.2
ББК 63.211 (4 Укр)

Роман Савіцький

ПАПЕРОВІ ГРОШІ ТА МОНЕТИ В ДИСТРИКТІ ГАЛИЧИНА (1941–1944 рр.) ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ

У статті подано характеристику грошових засобів, що перебували в обігу на території дистрикту Галичина в 1941–1944 рр.: “краківських злотих”, рублів СРСР, бофонів ОУН, УПА, інших цінних паперів, а також розмінних монет. З’ясовано, що основною грошовою одиницею був “краківський злотий”, наведені дані щодо часу його введення в обіг, особливостей дизайну та купівельної спроможності. Показано, як з допомогою грошових знаків заявляли про себе суспільству український та польський визвольні рухи.

Ключові слова: дистрикт Галичина, “краківський злотий”, бофони ОУН, УПА, грошові знаки, український національно-визвольний рух, польський визвольний рух.

Гроші чи їх еквіваленти є неодмінною складовою будь-якої економічної системи. Разом з тим вони виступають важливим історичним джерелом та предметом дослідження боністики й нумізматики. Спостерігаючи за динамікою змін у вартості грошей, можна стверджувати про стан економіки, а монетні легенди та зображення на паперових грошових знаках показують найбільш значущі символи для органів влади, що здійснювали їхню емісію.

Метою статті є розкриття особливостей грошового обігу в Галичині в період нацистської окупації (1941–1944 рр.). Тема грошового обігу у дистрикті Галичина за нацистського “нового порядку” досліджена та опрацьована науковцями ще не достатньо. Вагомий внесок у висвітлення даної проблематики зробив дослідник О.Клименко [6; 7, 8]. Побіжно до цього питання звертались й інші науковці, а саме Р.Тхоржевський [12; 13], Р.Шуст [14], Я.Пархімович і Т.Борковські [16], І.Ветров [4], Б.Сенілов [11].

Питання грошового обігу в дистрикті Галичина в період нацистської окупації є доволі складним, що зумовлюється специфікою військового часу. Складність його полягає, насамперед, у тому, що випуск грошей і їхній обіг є одним із складових елементів влади. А претендентів на владу у Галичині в період Другої світової війни було, як мінімум, чотири: Третій Рейх, СРСР, український самостійницький рух, польські елементи. Окрім того, німецька окупаційна влада дозволяла на підконтрольних їй територіях випуск власних “регіональних” грошей, які були офіційним платіжним засобом на рівні з німецькою рейхсмаркою. На території дистрикту Галичина це були злоті (“краківські злоті”, “млинарки”, “золоті”), у рейхскомісаріаті Україна – карбованці, у